Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

20. juuli 2017*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Määrus (EÜ) nr 44/2001 – Artikli 9 lõige 1 – Artikli 11 lõige 2 – Kohtualluvus kindlustusasjade puhul – Kannatanu otsehagi kindlustusandja vastu – Hagi, mille on esitanud kannatanu tööandjaks olev avalik-õiguslik asutus, kellele on seaduse alusel üle läinud tema töötaja õigused õnnetuses osalenud sõiduki kindlustusandja vastu – Üleminek

Kohtuasjas C-340/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Oberster Gerichtshof'i (Austria kõrgeim üldkohus) 25. mai 2016. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 16. juunil 2016, menetluses

Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – KABEG

versus

Mutuelles du Mans assurances - MMA IARD SA,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president L. Bay Larsen, kohtunikud M. Vilaras, J. Malenovský, M. Safjan (ettekandja) ja D. Šváby,

kohtujurist: M. Bobek,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft - KABEG, esindaja: *Rechtsanwalt* H. H. Toriser,

— Mutuelles du Mans assurances - MMA IARD SA, esindaja: *Rechtsanwalt* M. Angerer,

— Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* F. Di Matteo,

— Euroopa Komisjon, esindajad: M. Heller ja M. Wilderspin,

olles 18. mai 2017. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: saksa.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artikli 9 lõike 1 punkti b koostoimes sama määruse artikli 11 lõikega 2.

2 Taotlus on esitatud Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft - KABEG-i (edaspidi „KABEG“), mis on Klagenfurt am Wörthersees (Austria) asuv avalik-õiguslik asutus ja tegeleb raviasutuste tegevuse korraldamisega, ning Prantsusmaal asuva kindlustusettevõtja Mutuelles du Mans assurances - MMA IARD SA (edaspidi „MMA IARD“) vahelises vaidluses, milles KABEG on esitanud hagi hüvitise saamiseks, kuna ta jätkas ühele enda töötajale töötasu maksmist ajutise töövõimetuse ajal, mille oli põhjustanud Itaalias toimunud liiklusõnnetus, milles osalesid see töötaja ja mootorsõiduk, mille suhtes oli sõlmitud tsiviilvastutuskindlustuse leping MMA IARD-iga.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Määrus nr 44/2001

3 Määruse nr 44/2001 põhjendused 11–13 olid sõnastatud järgmiselt:

„(11) Kohtualluvuse eeskirjad peavad olema hästi etteaimatavad ning lähtuma põhimõttest, et tavaliselt on kohtualluvus seotud kostja alalise elukohaga ning seepärast peab kohtualluvus alati olemas olema, välja arvatud teatavatel täpselt määratletud juhtudel, kui kohtuvaidluse sisu või osapoolte autonoomia eeldab teistsugust seotust. Selleks et ühiseeskirjad oleksid läbipaistvamad ja et vältida kohtualluvuse konflikte, peab juriidilise isiku alaline asukoht olema autonoomselt määratletud.

(12) Lisaks kostja alalisele elukohale peaks kohtualluvusel olema ka muid aluseid, mis toetuksid tihedale seosele kohtu ja menetluse vahel või aitaksid kaasa tõrgeteta õigusemõistmisele.

(13) Kindlustus-, tarbija- ja töölepingute puhul tuleks nõrgemat poolt kaitsta soodsamate kohtualluvuse eeskirjadega kui üldised eeskirjad.“

4 Määruses nr 44/2001 sätestatud kohtualluvuse eeskirjad asusid määruse II peatükis, mis koosnes artiklitest 2–31.

5 Määruse II peatüki 1. jakku „Üldsätted“ kuuluva artikli 2 lõige 1 oli sõnastatud järgmiselt:

„Käesoleva määruse kohaselt kaevatakse isikud, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata.“

6 Määruse samasse 1. jakku kuuluva artikli 3 lõikes 1 oli ette nähtud:

„Isikuid, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, saab teise liikmesriigi kohtusse kaevata üksnes käesoleva peatüki 2.–7. jaos sätestatud korras.“

7 Määruse II peatüki 3. jagu kandis pealkirja „Kohtualluvus kindlustusasjade puhul“. Selles sisaldusid määruse nr 44/2001 artiklid 8–14.

8 Määruse artikli 8 kohaselt:

„Kindlustusega seotud küsimuste puhul tehakse kohtualluvus kindlaks käesoleva jao kohaselt, ilma et see mõjutaks artikli 4 ja artikli 5 punkti 5 kohaldamist.“

9 Määruse artikli 9 lõikes 1 oli sätestatud:

„1. Kindlustusandja, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib kaevata kas:
a) selle liikmesriigi kohtusse, kus on tema alaline elukoht, või
b) kui tegemist on kindlustusvõtja, kindlustatu või soodustatud isiku esitatud kaebusega, teises liikmesriigis hageja alalise elukoha kohtusse […]

[…]“

10 Määruse artikkel 10 oli sõnastatud järgmiselt:

„Vastutuskindlustuse või kinnisvara kindlustamise puhul võib kindlustusandja lisaks esitada kaebuse ka selle paiga kohtusse, kus kahjustav sündmus on toimunud. Sama kehtib ka juhul, kui vallas- ja kinnisvara suhtes on sõlmitud ühtne kindlustuspoliis ning seesama eriolukord on kahjustanud mõlemat.“

11 Vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 11 lõikele 2:

„Artikleid 8, 9 ja 10 kohaldatakse menetluste suhtes, mille kahju kannatanud pool algatab otse kindlustusandja vastu juhul, kui sellised otsehagid on lubatud.“

12 Määrus nr 44/2001 tunnistati Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT 2012, L 351, lk 1) artikliga 80 kehtetuks. Siiski kohaldatakse seda vastavalt viimasena nimetatud määruse artikli 81 teisele lõigule alles alates 10. jaanuarist 2015.

Direktiiv 2009/103/EÜ

13 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta direktiivi 2009/103/EÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustuse ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmise kohta (ELT 2009, L 263, lk 11) artiklis 3 „Sõidukite kindlustamise kohustus“ on sätestatud:

„Iga liikmesriik võtab artiklit 5 arvestades kõik vastavad meetmed tagamaks, et nende sõidukite kasutamisel, mille põhiasukoht on tema territooriumil, on tsiviilvastutus kaetud kindlustusega.

Kaetud vastutuse ulatus ja kindlustuskaitse tingimused määratakse kindlaks esimeses lõigus osutatud meetmete põhjal.

Iga liikmesriik võtab vastavad meetmed tagamaks, et kindlustusleping katab ka:

a) teistes liikmesriikides kehtivate õigusaktide kohaselt kogu kahju, mis kõnealuste riikide territooriumidel tekitatakse;

b) kogu kahju, mida kannavad liikmesriikide kodanikud otsereisi ajal kahe sellise territooriumi vahel, kus kehtib asutamisleping, kui läbitava territooriumi eest ei vastuta ükski liikluskindlustuse rahvuslik büroo; sellisel juhul kaetakse kahju vastavalt selles liikmesriigis kehtivatele sundkindlustust käsitlevatele õigusaktidele, mille territooriumil on sõiduki põhiasukoht.

Esimeses lõigus osutatud kindlustus peab kohustuslikult katma nii vara- kui isikukahju.“

14 Selle direktiivi artikli 18 „Vahetu nõudeõigus“ kohaselt:

„Liikmesriigid tagavad, et artiklis 3 osutatud kindlustusega kaetud sõidukite põhjustatud õnnetustes kannatanutel on kindlustusseltsi vastu vahetu nõudeõigus, mis katab vastutava isiku tsiviilvastutuse.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

15 Itaalias toimus 26. märtsil 2011 liiklusõnnetus, milles osalesid Austrias elav ja KABEG-is töötav jalgrattur ning MMA IARD juures tsiviilvastutuskindlustusega kindlustatud mootorsõiduk. Nimetatud töötaja sai õnnetuses mitmesuguseid vigastusi.

16 KABEG esitas hagi Landesgericht Klagenfurtile (Klagenfurti piirkondlik kohus, Austria) ning palus kohustada MMA IARD-i maksma kahjuhüvitist summas 15 505,64 eurot, millele lisanduvad viivitusintress ja kohtukulud. KABEG väitis, et ta maksis enda töötajale, kes sai liiklusõnnetuses kannatada, liiklusõnnetusest tingitud haiguspuhkuse ajal edasi töötasu. Seetõttu läksid asjaomase töötaja varalised nõuded nimetatud suuruses talle üle.

17 KABEG leidis, et asja arutamine allub rahvusvahelise kohtualluvuse järgi Landesgericht Klagenfurtile (Klagenfurti piirkondlik kohus) vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 9 lõike 1 punktile b koostoimes sama määruse artikli 11 lõikega 2. Pealegi on samas kohtus paralleelselt pooleli menetlus töötaja esitatud hagi suhtes ja selles osas on kohus enda pädevust juba tunnistanud.

18 MMA IARD väitis aga, et asja arutamine ei allu sellele kohtule, tuginedes sellele, et nimetatud määruse II peatüki 3. jaos on ette nähtud eraldi süsteem kohtualluvuse konflikti lahendamiseks kindlustusasjades. Määruse põhjenduse 13 kohaselt on selles jaos ette nähtud kohtualluvuse erinormide eesmärk nõrgema poole kaitse. KABEG kui tööandja ei saa sellisele kaitsele tugineda.

19 Landesgericht Klagenfurt (Klagenfurti piirkondlik kohus) lükkas selle vastuväite tagasi põhjendusega, et KABEG, kes esitab üksnes sellise nõude, mis on tuletatud tema töötaja õigusest, saab tugineda määruse nr 44/2001 artikli 9 lõike 1 punktile b koostoimes selle määruse artikli 11 lõikega 2, sest selline juriidiline isik on kohtuvaidluses kindlustusandjaga nõrgem pool olenemata tema suurusest.

20 MMA IARD esitas selle määruse peale määruskaebuse Oberlandesgericht Grazile (Grazi kõrgeim piirkondlik kohus, Austria), kes muutis kohtumäärust, rahuldas vastuväite ja jättis hagi läbi vaatamata. Nimetatud kohtu seisukoha järgi annab määruse artikli 11 lõikes 2 toodud viide artikli 9 lõike 1 punktile b nii füüsilisest kui ka juriidilisest isikust kannatanule õiguse pöörduda kindlustusandja vastu selle liikmesriigi kohtusse, kus on tema elu- või asukoht. Ühtlasi hõlmab mõiste „kahju kannatanud pool“ nii otseseid kui ka kaudseid kannatanuid.

21 Siiski ei ole nimetatud kohtu sõnul mitte kõikidel kannatanutel sellist õigust. Seejuures tuleb hinnates, kas kannatanu võib sellele õigusele tugineda, tuvastada, kas ta on „majanduslikult nõrgem ja juriidiliselt vähem kogenud“ kui tsiviilvastutuse kindlustaja. KABEG-i puhul, mis on viite haiglat majandav avalik-õiguslik asutus, tuleb seda eitada.

22 KABEG esitas seepeale määruskaebuse Oberster Gerichtshofile (Austria kõrgeim üldkohus), tuginedes määruse nr 44/2001 artikli 9 lõike 1 punktist b koostoimes sama määruse artikli 11 lõikega 2 tulenevale kohtualluvusele.

23 Esiteks tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates küsimus, kas juhul, kui hageja ei vaja erilist kaitset, võib tema hagi siiski kvalifitseerida „kindlustusasjaks“ nimetatud määruse artikli 8 tähenduses.

24 Teiseks soovib ta teada, milliseid kriteeriume tuleb kasutada selle tuvastamiseks, kas isik, kellele on seaduse alusel üle läinud kannatanu nõue kutselise tsiviilvastutuse kindlustaja vastu, on viimasega võrreldes nõrgemas positsioonis.

25 Neil asjaoludel otsustas Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas Austrias asuva tööandja nõue hüvitada kahju, mis läks sellele tööandjale üle Austrias elavale töötajale töötasu säilitamise tõttu, on „kindlustusega seotud“ hagi määruse nr 44/2001 artikli 8 tähenduses, kui
   a) töötaja sai ühes liikmesriigis (Itaalias) liiklusõnnetuses vigastada,
   b) hagi esitati teises liikmesriigis (Prantsusmaal) asuva tsiviilvastutuskindlustuse andja vastu, kes oli kindlustanud kahju põhjustanud sõiduki, ja
   c) tööandja on juriidilise isiku staatusega avalik-õiguslik asutus?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav:

Kas määruse nr 44/2001 artikli 9 lõike 1 punkti b koostoimes sama määruse artikli 11 lõikega 2 tuleb tõlgendada nii, et töötajale töötasu säilitanud tööandja kui „kahju kannatanud pool“ võib esitada kahju põhjustanud sõiduki tsiviilvastutuskindluse andja vastu hagi oma asukoha kohtusse, kui selline otsehagi on lubatud?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

26 Oma küsimustega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 44/2001 artikli 9 lõike 1 punkti b tuleb koostoimes sama määruse artikli 11 lõikega 2 tõlgendada nii, et ühes liikmesriigis asuv tööandja, kes jätkas enda töötajale, kes puudus töölt liiklusõnnetusse sattumise tagajärjel, töötasu maksmist ja kellele on üle läinud töötaja õigused, mis on viimasel teises liikmesriigis asuva äriühingu vastu, kelle juures on kindlustatud liiklusõnnetuses osalenud sõiduki tsiviilvastutus, võib „kahju kannatanud poolena“ viimasena nimetatud sätte tähenduses pöörduda selle kindlustusandja vastu esimesena nimetatud riigi kohtusse, kui selline otsehagi on lubatud.

27 Selle kohta tuleb meenutada, et nimetatud määruse II peatüki 3. jagu loob kindlustusasjade kohtualluvuse autonoomse süsteemi (kohtuotsus, 12.5.2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, punkt 29).

28 Nagu ka töötajaid ja tarbijaid puudutavates asjades ning nagu nähtub ka määruse nr 44/2001 põhjendusest 13, iseloomustab kindlustusasjas esitatud hagi poolte teatav ebavõrdsus (vt selle kohta kohtuotsus, 26.5.2005, GIE Réunion européenne jt, C-77/04, EU:C:2005:327, punkt 22), mida üritatakse tasakaalustada selle jao sätetega, milles on nõrgema poole tarvis ette nähtud soodsamad kohtualluvuse eeskirjad kui üldised eeskirjad (vt selle kohta kohtuotsus, 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, punkt 40).

29 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused selles osas, kas tööandja, kellele on seaduse alusel üle läinud kannatanu õigused, tuleb kvalifitseerida „nõrgemaks pooleks“, tulenevad Euroopa Kohtu seisukohast, et sotsiaalkindlustusasutust, kellele on seaduse alusel üle läinud liiklusõnnetuses otseselt kannatada saanud isiku nõuded, ei saa käsitada nõrgema poolena, samas võivad selleks olla otsese kannatanu õigusjärglased, näiteks tema pärijad (vt selle kohta kohtuotsus, 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, punktid 42 ja 44).

30 Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et põhikohtuasjas kujunenud asjaoludel tagab tööandjale, kellele on üle läinud tema töötaja õigused, antud võimalus pöörduda õnnetuse põhjustanud isiku tsiviilvastutuskindlustuse andja poole selle liikmesriigi kohtusse, kus on tööandja asukoht, kohtualluvuse eeskirjade ühtsuse ja sellega ka nende etteaimatavuse ning tõrgeteta õigusemõistmise.

31 Seega tuleb käesolevas asjas käsitleda küsimust, kas tööandja, kellele on üle läinud otsese kannatanu õigused, kuulub mõiste „kahju kannatanud pool“ alla määruse nr 44/2001 artikli 11 lõike 2 tähenduses.

32 Nagu märkis kohtujurist enda ettepaneku punktis 47, on määruse nr 44/2001 raames antud mõistele „nõrgem pool“ kindlustusasjades laiem ulatus kui tarbijalepingute ja töölepingute puhul.

33 Tuleb ka meenutada, et Euroopa Kohus on otsustanud, et määruse nr 44/2001 artikli 11 lõikes 2 tehtud viite ülesanne on lisada artikli 9 lõike 1 punktis b sisalduvasse hagejate loetelusse isikud, kellele on kahju tekitatud, piiramata nende isikute ringi nendega, kellele on seda tekitatud otseselt (kohtuotsused, 13.12.2007, FBTO Schadeverzekeringen, C-463/06, EU:C:2007:792, punkt 26, ja 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, punkt 27).

34 Nagu on eelotsusetaotluse esitanud kohus märkinud eelotsusetaotluses, võib üksikjuhtumi arvestamine hinnangu andmisel küsimusele, kas töötasu edasi maksnud tööandjat võib pidada „nõrgemaks pooleks“ nii, et ta kuuluks mõiste „kahju kannatanud pool“ alla määruse nr 44/2001 artikli 11 lõike 2 tähenduses, tekitada lisaks ohu õiguskindlusetuse tekkeks ning olla vastuolus määruse põhjenduses 11 toodud eesmärgiga, mille kohaselt peavad kohtualluvuse eeskirjad olema hästi etteaimatavad.

35 Järelikult tuleb nentida, et määruse nr 44/2001 artikli 11 lõike 2 järgi saavad tööandjad, kellele on üle läinud nende töötajate õigus saada kahjuhüvitist, tugineda selle määruse artiklites 8–10 toodud valikulise kohtualluvuse sätetele kahju kannatanud isikutena, olenemata nende suurusest või õiguslikust vormist.

36 Nii saab tööandjat, kellele on tema töötajale töötasu maksmise tõttu töötaja töövõimetuse ajal üle läinud viimase õigused ja kes esitab sellel alusel hagi tekitatud kahju hüvitamise nõudes, pidada nõrgemaks kui kostjaks olev kindlustusandja, mistõttu on tal võimalus esitada hagi enda asukoha järgse liikmesriigi kohtutele.

37 Eeltoodust nähtub, et tööandja, kellele on üle läinud tema sellise töötaja õigused, kes sai kannatada liiklusõnnetuses ja kellele on ta jätkanud töötasu maksmist, võib pöörduda selles õnnetuses osalenud sõiduki kindlustusandja vastu enda asukoha liikmesriigi kohtutesse, kui selline otsehagi on lubatud.

38 Viimase punkti kohta tuleb märkida, et vastavalt direktiivi 2009/103 artiklile 18 peavad liikmesriigid tagama, et tsiviilvastutuskindlustusega kaetud sõidukite põhjustatud õnnetustes kannatanutel on kindlustusseltsi vastu vahetu nõudeõigus, mis katab vastutava isiku tsiviilvastutuse.

39 Kõikidest eeltoodud kaalutlustest nähtub, et määruse nr 44/2001 artikli 9 lõike 1 punkti b tuleb koostoimes sama määruse artikli 11 lõikega 2 tõlgendada nii, et ühes liikmesriigis asuv tööandja, kes jätkas enda töötajale, kes puudus töölt liiklusõnnetusse sattumise tagajärjel, töötasu maksmist ja kellele on üle läinud töötaja õigused, mis on viimasel teises liikmesriigis asuva äriühingu vastu, kelle juures on kindlustatud liiklusõnnetuses osalenud sõiduki tsiviilvastutus, võib „kahju kannatanud poolena“ viimasena nimetatud sätte tähenduses pöörduda selle kindlustusandja vastu esimesena nimetatud riigi kohtusse, kui selline otsehagi on lubatud.

Kohtukulud

40 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 9 lõike 1 punkti b tuleb koostoimes sama määruse artikli 11 lõikega 2 tõlgendada nii, et ühes liikmesriigis asuv tööandja, kes jätkas enda töötajale, kes puudus töölt liiklusõnnetusse sattumise tagajärjel, töötasu maksmist ja kellele on üle läinud töötaja õigused, mis on viimasel teises liikmesriigis asuva äriühingu vastu, kelle juures on kindlustatud liiklusõnnetuses osalenud sõiduki tsiviilvastutus, võib „kahju kannatanud poolena“ viimasena nimetatud sätte tähenduses pöörduda selle kindlustusandja vastu esimesena nimetatud riigi kohtusse, kui selline otsehagi on lubatud.

Allkirjad